

Paweł Lewandowski

DLACZEGO IRAN?

TŁO WSPÓŁCZESNEJ KONFRONTACJI

SZKIC ANALITYCZNY

DLACZEGO IRAN?

TŁO WSPÓŁCZESNEJ KONFRONTACJI

SZKIC ANALITYCZNY

GRAFIKA, SKŁAD I PROJEKT OKŁADKI

Julia Dąbrowska

WYDAWCA

Instytut Suwerennej
ul. Wołyńska 23 lok. 1
15-208 Białystok

Białystok 2026

PAWEŁ LEWANDOWSKI

DLACZEGO IRAN?

TŁO WSPÓŁCZESNEJ KONFRONTACJI

W momencie publikacji tego krótkiego opracowania mija czwarty dzień inwazji USA i Izraela na Iran. Wiemy, że przywództwo tego kraju zostało pozbawione życia, struktury państwowe, w tym armia, niemal zdmuchnięte z powierzchni ziemi, a sama operacja ma potrwać maksymalnie cztery tygodnie. Tak przynajmniej wynika ze słów prezydenta USA Donalda Trumpa. A poza newsami – co wiemy o Iranie? Jaki jest i dlaczego taki? Kto tam mieszka i w co wierzy? Gdzie właściwie leży? Jakie ma znaczenie? Dlaczego wciąż pozostaje w centrum uwagi opinii międzynarodowej, a w szczególności USA i Izraela?

Kraj ten jest dość egzotyczny dla mieszkańców Polski. Znany jest głównie z określonych narracji medialnych i pewnych stereotypów, dlatego Instytut Suwerennej, rękami autora, postanowił przybliżyć nieco kontekst ostatnich wydarzeń, które niewątpliwie na długo wpłyną na nadchodzącą rzeczywistość. Tekst ten nie stara się odpowiedzieć na pytania: „kto ma rację?” ani „co będzie dalej?”.

Poniżej przedstawione zostanie krótkie i bezstronne opracowanie, które ma przybliżyć fakty mogące pomóc zrozumieć sytuację i samodzielnie próbować sformułować odpowiedzi na powyższe pytania. Tekst ma dostarczyć garść podstawowych informacji o kraju, jego historii oraz uwarunkowaniach ideologicznych, aby można było spojrzeć na obecnie toczony konflikt w sposób bardziej zobiektywizowany. Znajdą Państwo w nim również nieco liczb i tylko odrobinę komentarza.

Nie jest to z pewnością wyczerpująca publikacja – pewne kwestie pominięto świadomie, inne nie zmieściły się w przyjętym formacie. Całość ma być względnie przystępna dla zabieganego czytelnika. Publikacja została opatrzona bibliografią oraz – wszędzie tam, gdzie to możliwe – odnośnikami do źródeł. Wszystko to w nadziei, że jakość internetowych dyskusji nieco się poprawi albo że niektórzy nabiorą innej perspektywy.

Tekst składa się z trzech części. W *pierwszej* przedstawiona została ogólna sytuacja geopolityczna, w *drugiej* nieco historii najnowszej, a w *trzeciej* analiza dominującej ideologii. Na koniec dwa zdania podsumowania od autora, chociaż chciałby napisać o wiele więcej.

Podstawowe informacje

Iran położony jest w Azji Południowo-Zachodniej na piaszczystej równinie otoczonej z każdej strony pasmami górskimi. Od wschodu graniczy z Afganistanem i Pakistanem, od Północy z Turkmenistanem, Azerbejdżanem i Armenią, od zachodu z Turcją i Irakiem. Zamieszkuje go ok. 80 mln ludzi i jest 19 najbardziej zaludnionym krajem świata oraz 17 pod względem powierzchni¹. Dominującą religią w kraju jest Islam w wersji szyickiej, który wyznaje niemal 90% społeczeństwa (8% to sunnici), składającego się z 12 głównych grup etnicznych, wśród których dominują Persowie (61%), Azerowie (16%), Kurdowie (10%), Lurowie (6%) i Arabowie (2%)². Państwo należy do grupy krajów wysoko rozwiniętych, zajmując 75-78miejsce w rankingu HDI (2023)³.

Iran to quasi platońska teokracja z cechami republiki. Oprócz typowo republikańskich instytucji, takich jak parlament, wybory, prezydent, itp., istnieje równoległa struktura oparta na wyższych duchownych szyickich wspieranych przez tzw. Strażników Rewolucji. Czasami pełni ona funkcje podobne do Sądu Najwyższego lub Trybunału Konstytucyjnego w demokracjach liberalnych. Na czele stoi „sprawiedliwy prawnik”, który posiada największą władzę spośród organów konstytucyjnych⁴.

Trudno jest jednoznacznie stwierdzić, kto *de facto* kreuje politykę w kraju, gdyż poszczególne podmioty skutecznie prowadzą grę pozorów. System taki utrwalił się od czasów rewolucji Chomeiniego w 1978 roku, gdy postrzegany przez rewolucjonistów jako skorumpowany szach Reza Pahlawi został obalony⁵. Konstytucja materialna opiera się na Koranie w interpretacji szyickiej przedstawionej przez Chomeiniego i zakłada, że wszystkie organy jedynie wykonują prawo nadane przez Allaha a parlament projektuje jedynie programy realizacji tegoż⁶.

¹ Iran, w: Encyklopedia Britannica, <https://www.britannica.com/place/Iran>, dostęp 19.05.2020.

² Iran, w: CIA... dz. cyt.; Iran, Atlas des Peuple d'Asie, Paryż 2008.

³ Human Development Report 2019, <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/IRN>, dostęp 19.05.2020.

⁴ Za: Iran, w: CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html> dostęp 19.05.2020; D. Klimowicz, „Szyicki lew” i „wielki szatan” – antyamerykanizm w Polityce Islamskiej Republiki Iranu, w: Bliski Wschód w stosunkach międzynarodowych w XXI wieku, red. W.Lizak i A.M.Solarz, Warszawa 2015, s. 39.

⁵ N. Obara, Zniesienie sankcji gospodarczych na Iran – szansa dla zagranicznych inwestycji. Plany i ich realizacja w 2016 roku, w: Bliski Wschód... dz. cyt., s.177.

⁶ Zob. R. Chomeini, Zwierchnictwo faqiha – rząd muzułmański, tłum. L. Tylko; A. Krasnowolska, w: Irańskie drogi do nowoczesności. Projekty, idee, manifesty, red. Anna Krasnowolska, Marcin Rzepka, Renata Rusek-Kowalska, Kraków 2014, s. 219-233.

Iran jest czwartym producentem ropy i trzecim producentem gazu na świecie. Znajduje się również w miejscu przecinania się tradycyjnych szlaków handlowych oraz oddziałuje na rejon cieśniny Ormuz, głównych wrót do krajów sprzedających ropę naftową. Kraj w ciągu ostatnich 200 lat wpadał w objęcia Rosji (ZSRR), Wielkiej Brytanii a w ostatnim czasie przed rewolucją islamską z 79 roku również USA. Obecnie największymi adwersarzami Iranu są USA wraz z Izraelem oraz Arabia Saudyjska⁷. Iran posiada jedną z najsilniejszych armii w regionie, będąc na 16 miejscu rankingu 2026 Military Strength Index⁸.

Iran może postrzegać siebie jako mocarstwo regionalne, które ma duże aspiracje stać się ważnym graczem także w polityce globalnej. Biorąc pod uwagę cechy państwa niewątpliwie są do tego przesłanki. Wielkość, usytuowanie geograficzne, złoża naturalne, siła armii, rozwój społeczny, kwestie demograficzne i spójność społeczna dzięki homogeniczności religijnej dają fundament do budowania potęgi wykraczającej poza region. Zdolność oddziaływania na cieśninę Ormuz jest dodatkowym lewarem budowania pozycji międzynarodowej. Kraj jest otoczony przez - lub narażony na - działania innych silnych graczy, w tym USA i jego sojuszników, którzy okazują negatywny stosunek do Republiki Islamskiej. Zdecydowanie słabą stroną kraju jest system polityczny, w którym trudno określić kreatora polityki zagranicznej z uwagi na jego niespójność.

Uwarunkowania historyczne polityki zagranicznej Iranu

Irańska najnowsza historia stosunków międzynarodowych to przede wszystkim okresy dobrej i złej koniunktury w relacjach z USA. Niechęć do tego kraju zaczęła pojawiać się dopiero w latach 50'. Wcześniej USA postrzegane były pozytywnie, a także jako rodzaj przeciwwagi dla aktywnych w tym rejonie Wielkiej Brytanii, Rosji i Francji. Wspomniane kraje kojarzone były z kolonializmem, próbami uzależnienia i eksploatacji regionu, a nadzieję związaną ze zmianą sytuacji widziano właśnie w nowo wyłaniającym się aktorze globalnym.

Na początku lat 50 rząd pod przywództwem premiera Mossaddegha postanowił się upodmiotowić i znacjonalizować niekorzystnie sprzedane pola naftowe wraz z infrastrukturą należące do tej pory do firm z kapitałem przede wszystkim brytyjskim. Doprowadziło to do kryzysu między oboma krajami oraz do interwencji, która miała spowodować powrót do status quo. To był kluczowy moment dla historii regionu, gdyż Brytyjczyków wsparło amerykańskie CIA. Działanie to na trwałe już zmieniło postrzeganie USA w regionie⁹.

⁷ Iran, w CIA..., dz. cyt.

⁸ 2026 Military Strength Ranking, w: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>, dostęp 02.03.2026.

⁹ Por. M. Rzepka, Polityka zagraniczna Islamskiej Republiki Iranu, w: Wprowadzenie do polityki zagranicznej islamskich państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, Warszawa 2018, s. 200-201.

Sojusznicze siły powołały nowy marionetkowy rząd, którego celem było pilnowanie interesów wielkich graczy. Zgodnie z „tradycją” tego typu reżymów prowadził on swoją politykę w sposób agresywny w stosunku do społeczeństwa, nie unikając represji. Symbolem ówczesnej władzy była tajna policja SAWAK, która porywała, torturowała i zabijała każdego, kto jawnie występował przeciw niej. Społeczeństwo miało zostać przekształcone w bezwolnych konsumentów zachodnich towarów, a Iran dostawcą jedynie taniego surowca. Pieniądze z jego sprzedaży miał wydawać na dobra zakupione na zachodzie – od broni po samochody. Działania miały pociągnąć za sobą zmiany w tradycyjnej strukturze społecznej. Spowodowało to wzrost negatywnych nastrojów w kraju, pojawienie się nacjonalizmów, ideologii inspirowanych marksizmem oraz wystąpienia muzułmańskich duchownych¹⁰.

W atmosferze wszechobecnej korupcji i terroru wybuchła rewolucja islamska w 1979 roku pod przywództwem Ajatollaha Chomeiniego, który sformułował nową ideologię, czego konsekwencje są widoczne w obecnej polityce zagranicznej. Najbardziej widoczną są relacje z zachodem, a przede wszystkim z USA, które podupadły niedługo po rewolucji, gdy studenci islamskich uniwersytetów zajęli ambasadę USA oraz wzięli zakładników, łamiąc tym samym normy międzynarodowe. Iran zyskał wówczas etykietę nieprzewidywalnego kraju, który został skazany na obłożoną sankcjami gospodarczymi izolację, pogłębianą przez agresję Iraku na początku lat osiemdziesiątych¹¹.

Wojna spowodowała ogromne straty materialne i ludnościowe. Sankcje wyłączyły Iran na trwałe z międzynarodowego łańcucha handlu, doprowadziły do spadku wartości waluty o 80%, hiperinflacji i ogromnego zacoferania. Nie doprowadziły jednak do zmiany władzy, a jedynie skonsolidowały ją oraz naród i zmusiły do budowania podmiotowości kraju poprzez rozwijanie, m.in. programów nuklearnych¹².

Mimo to, podczas prezydentury B.Clintona oraz prezydenta Chatamiego w Iranie podejmowano próby normalizacji stosunków dwustronnych. Jednak po dojściu do władzy J.W. Busha i po zamachach na WTC w 2001, Iran został zaliczony do osi zła, razem z Irakiem i Koreą Północną – ku zaskoczeniu ówczesnych elit Irańskich. W konsekwencji wróciła retoryka antyamerykańska¹³.

¹⁰ D. Klimowicz, „Szyicki lew” i „wielki szatan” – antyamerykanizm w Polityce Islamskiej Republiki Iranu, w: Bliski Wschód w stosunkach międzynarodowych w XXI wieku, red. W.Lizak i A.M.Solarz, Warszawa 2015, s. 36-37.

¹¹ Por. M. Rzepka, Polityka zagraniczna, dz. cyt., s. 202.

¹² N. Obara, dz. cyt., s. 176.

¹³ Por. K. Czornik, Polityka zagraniczna Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Bliskiego Wschodu w okresie pozimnowojennym. Elementy kontynuacji i zmiany, Toruń 2019, s.525.

Wobec porażki i wzrostu zagrożenia nuklearnego, którego w żaden siłowy sposób nie udało się powstrzymać, Zachód za rządów Baracka Obamy został zmuszony do otwarcia na dialog w celu unormowania relacji¹⁴. Zaowocowało to częściowym zniesieniem sankcji i otwarciem oraz zgodą na kontynuowanie pokojowego programu nuklearnego¹⁵.

Polityka USA ukierunkowana na normalizację dokonała swego rodzaju pivotu wraz z dojściem do władzy D. Trumpa, który nie tylko przywrócił wcześniejsze sankcje, ale wprowadził nowe. Pretekstem do tego miało być wspieranie przez Iran ugrupowań rebelianckich na półwyspie arabskim, próba raketowa oraz atak na Saudyjską rafinerię¹⁶. Doprowadziło to do kryzysu, spotęgowanego zabiciem jednego z Irańskich bohaterów narodowych i dowódcy wywiadu zagranicznego gen. Soleimaniego¹⁷ oraz przypadkowym zestrzeleniem¹⁸ samolotu pasażerskiego przez Iran.

Polityka Joe Bidena wobec Iranu była próbą balansowania między presją a dyplomacją. Z jednej strony chciał wrócić do porozumienia nuklearnego zerwanego przez Donalda Trumpa, z drugiej – utrzymał większość sankcji i nakładał nowe za program atomowy, drony dla Rosji i łamanie praw człowieka. Administracja reagowała też militarnie na ataki sił wspieranych przez Teheran, ale unikała otwartej wojny¹⁹. Kontrolowanie napięcia bez przetłomu – ani reset, ani eskalacja. Powrót Trumpa do władzy to powrót twardego kursu z poprzedniej kadencji tego prezydenta spotęgowanego współpracą państwa Ajatollahów z Rosją, np. na wojnie ukraińskiej.

Stosunek Iranu do USA miał też wpływ na relacje z sojusznikami Ameryki w regionie. Oprócz wspomnianej wojny z Irakiem doszło również do załamania relacji z Arabią Saudyjską, z którą Iran miał wcześniej pozytywne stosunki. Irańczycy z powodów ideologicznych potępiali monarchię i „imperializm” Saudyjski i nawotywali do powstania mniejszości szyickiej. Doszło nawet do potyczki lotniczej, a obecnie oba kraje są zaangażowane w szereg *proxy wars*²⁰.

¹⁴ N. Obara, dz. cyt.

¹⁵ Zob. JCPOA, <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122460/full-text-of-the-iran-nuclear-deal.pdf>, dostęp: 02.03.2026.

¹⁶ Trump administration imposes new sanctions on Iran, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/feb/03/trump-administration-iran-sanctions>, dostęp: 24.05.2020.

¹⁷ F.Miles, Trump orders attack that kills Iranian Gen. Qassem Soleimani, other military officials in Baghdad, Pentagon says, <https://www.foxnews.com/world/rockets-baghdad-airport-injuries-reported>, dostęp 26.05.2020.

¹⁸ M. Holcombe, A. Moshtaghian, R. Sanchez, Iranian protesters take to streets after Tehran admits Ukrainian plane was unintentionally shot down, <https://edition.cnn.com/2020/01/11/middleeast/iran-shot-down-ukrainian-plane/index.html>, dostęp 26.05.2020.

¹⁹ Zob. Biden admin sends 'negative sign' by keeping sanctions on Tehran, says new Iranian foreign minister, <https://www.yahoo.com/news/biden-admin-sends-negative-sign-083100227.html>; 5 Ways Obama and Biden Empowered the Iranian Regime Toward Nuclear Armageddon, <https://aclj.org/middle-east/5-ways-obama-and-biden-empowered-the-iranian-regime-toward-nuclear-armageddon> dostęp: 2.03.2026.

Stosunek Iranu do USA miał też wpływ na relacje z sojusznikami Ameryki w regionie. Oprócz wspomnianej wojny z Irakiem doszło również do załamania relacji z Arabią Saudyjską, z którą Iran miał wcześniej pozytywne stosunki. Irańczycy z powodów ideologicznych potępiali monarchię i „imperializm” Saudyjski i nawotywali do powstania mniejszości szyickiej. Doszło nawet do potyczki lotniczej, a obecnie oba kraje są zaangażowane w szereg *proxy wars*²⁰.

Biorąc pod uwagę historię stosunków międzynarodowych można przyjąć, że opiera się ona głównie na relacjach z USA oraz ich sojusznikami i wynika niemal wyłącznie z uwarunkowań z nich płynących. Doświadczenia historyczne wskazują na częste próby eksploatacji i uzależnienia kraju od zewnętrznych potęg. Dlatego polityka zagraniczna Iranu od czasu rewolucji islamskiej wskazuje wyraźnie, że głównym jej celem jest zachowanie nągminnie naruszanej suwerenności.

Historyczne doświadczenia ukształtowały również stosunek samych Irańczyków do USA. I tak w badaniu z 2021 r. przeprowadzonym przez Center for International and Security Studies at Maryland (CISSM) i IranPoll ok. 85 % Irańczyków miało negatywne spojrzenie na Stany Zjednoczone, a 67% oceniałoby politykę Bidena jako „wrogą”²¹.

Inna ankieta pokazała, że relatywnie duża grupa Irańczyków popierała normalizację stosunków z USA: w jednym badaniu 67% respondentów opowiedziało się za normalizacją relacji z Ameryką, choć równocześnie poparcie dla normalizacji z Izraelem było niskie²².

Niestety autorowi trudno było znaleźć publiczne dostępne nowsze opracowania w tym temacie. Dodatkowo należy podkreślić, że wartość badań przeprowadzanych w reżymach autorytarnych należy brać z dużą rezerwą.

Podstawy ideologiczne polityki zagranicznej

Polityka Iranu w wymiarze ideologicznym opiera się na podstawowych założeniach głoszonych przez Ajatollaha Chomeiniego. Wynika ona bezpośrednio z doświadczeń historycznych kraju, który był mocarstwem, ale również kraju, który był podbijany i kolonizowany przed ukształtowaniem się współczesnej Republiki Islamskiej. Zasady, z których wynikają wszystkie cele polityczne, w tym polityki zagranicznej, zwarte są w najważniejszym dziele politycznym Iranu: Zwierzchnictwo faqih – rząd mużułmański²³ autorstwa Chomeiniego. Dla podkreślenia tego faktu manifest ten został przywołany, także w preambule do konstytucji Iranu jako źródło i podstawa jej interpretacji²⁴.

²⁰ M. Hyra, dz. cyt., s. 204-206.

²¹ Poll: Iranians on Foreign and Defense Policy, <https://iranprimer.usip.org/index.php/blog/2021/oct/20/poll-iranians-foreign-and-defense-policy>, dostęp: 02.03.2026.

²² A. Ghafouri, New polling highlights Iranians' views on Iran's foreign policy and regional role <https://mei.edu/publication/new-polling-highlights-iranians-views-irans-foreign-policy-and-regional-role/>, dostęp 02.03.2026.

²³ Zob. R. Chomeini, dz. cyt.

²⁴ Konstytucja Islamskiej Republiki Iranu z 1979 roku (tekst jednolity z 1989 roku), https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2017/04/Iran_ang_010117.pdf, dostęp. 22.05.2020.

Ajatollah Chomenei w wielu swoich wypowiedziach formułował główne interesy kraju. W przywołanym wyżej wystąpieniu wskazał na ważność percepcji ruchu islamskiego, a co za tym idzie również jego kraju, przez inne narody. Twierdził, że negatywne postrzeganie islamu jest winą Żydów, którzy odpowiedzialni są za „wrogą propagandę” oraz za „dywersję intelektualną”. Żydzi w jego mniemaniu, byli tymi, którzy mieli przygotować świat islamski do kolonizacji i eksploatacji przez mocarstwa okcydentu. Natomiast mocarstwa te widziały zagrożenie dla swoich interesów w silnej wspólnocie muzułmańskiej, na której oparte miały być społeczeństwa krajów islamskich. A zatem głównym wskazaniem w formułowaniu jakiegokolwiek polityki kraju, czy szerzej wspólnoty islamskiej, powinien być właśnie islam jako najwłaściwszy i najsprawiedliwszy z istniejących nurtów myślowych, który przeciwstawia się okcydentalnemu Imperializmowi. Za głównego adwersarza i symbol wszelkich negatywnych zjawisk imperialnych zostały wskazane USA²⁵.

Kolejnym istotnym punktem w ideologii kraju jest walka z tyranią i imperializmem. Przesłanka ta ma wynikać z faktu, że wszelkie imperia miały opierać się właśnie na władzy tyranów, a przeciwieństwem tego jest kraj muzułmański, który prawo otrzymał od Boga z pomocą Proroka Mahometa. Według Chomeiniego wszelkie normy prawa międzynarodowego, którymi powinien posługiwać się kraj, są spisane w Koranie - od wypowiedzenia wojny czy zawierania pokoju, po relacje handlowe²⁶. Rodzi to znaczące konsekwencje, gdyż na tej podstawie można nie uznawać żadnych traktatów międzynarodowych.

Budowanie Ummy, czyli wspólnoty muzułmańskiej, to kolejna wytyczna ideologiczna kształtująca politykę kraju. Według Chomeiniego, porządek wspólnocie i przemianę w pożądaną społeczność zapewni tylko imamat (państwo panmuzułmańskie²⁷). Stworzenie jednej wspólnoty muzułmańskiej nie jest cechą dystynktywną polityki Iranu, gdyż z tożsamą ideą posługuje się główny rywal w regionie, czyli Arabia Saudyjska, która planuje zjednoczenie w ramach powołanej przez siebie organizacji Karty Rady Współpracy Zatoki – de facto sojuszu antyirańskiego²⁸.

Analizując konstytucję²⁹ kraju widać próby zoperacjonalizowania i uszczegółowienia głównych założeń ideologicznych. I tak już w artykule 2. tejże, jest wskazanie na boskie pochodzenie prawa i konieczność tworzenia imamatu. Jednocześnie walka z imperializmem jest zoperacjonalizowana jako dążenie do wolności człowieka i jego godności, a w wymiarze międzynarodowym – jak dalej czytamy – jako walka z nieprawością, prześladowaniami i dominacją³⁰.

²⁵ Konstytucja Islamskiej Republiki Iranu z 1979 roku (tekst jednolity z 1989 roku), [Tamże](#), dostęp. 22.05.2020.

²⁶ Tamże.

²⁷ Konstytucja Islamskiej Republiki Iranu z 1979 roku (tekst jednolity z 1989 roku), https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2017/04/Iran_ang_010117.pdf, dostęp. 22.05.2020.

²⁸ M. Hyra, dz. cyt., s. 207-208.

²⁹ Tamże.

³⁰ Konstytucja Islamskiej Republiki, dz. cyt.

W art. 3. wprost wyrażonym celem państwa jest walka z kolonializmem, stworzenie i utrzymanie silnej armii, by zachować integralność islamskiej republiki, jak również rozwijanie islamskiego braterstwa. Jako cele w wymiarze międzynarodowym można rozpatrywać także zapisane tam dążenie do niezależności i samowystarczalności. Za realizację wszystkich tych zamierzeń odpowiedzialny jest szereg organów, ale faktycznie wszelką władzę w tej materii ma Najwyższy Przywódca zgodnie z artykułem art. 110.

Chomeini twierdził, że wszelkie idee i wartości wywodzi z Koranu. Niemniej niektórzy badacze wskazują na inspirację trzecioświatowym marksizmem (zbiór populistycznych lewicowych idei), antykolonializmem (wskazanie na kolonializm jako źródło opresji) czy natywizmem (lokalna odmiana nacjonalizmu)³¹. Przejawiało się to zwłaszcza w stosowaniu polityki „ani zachód, ani wschód - tylko republika islamska”, oraz militarnym zaangażowaniu się w celu rozprzestrzeniania rewolucji³². Stąd wsparcie jakie otrzymywały organizacje wyzwolenicze (terrorystyczne) w rejonie, tj. Hezbollah czy Hamas. Warto odnotować również zaangażowanie Iranu w wojnę z ISIS, która to organizacja mogła być postrzegana jako państwo opresyjne, niezgodne z zasadami islamu i rewolucji islamskiej.

Biorąc pod uwagę przesłanki ideologiczne można przyjąć, że celem Iranu jest obrona przed obcą dominacją i tyranią oraz wspieranie każdego, kto również się z tym zмага. Drogą do wyzwolenia ma być islam w wersji szyickiej, a ostatecznym celem budowa wspólnoty muzułmańskiej. Działania te są jawnie sprzeczne z interesami zwłaszcza Arabii Saudyjskiej, która chciałaby realizować ten sam cel, jednak pod swoim przywództwem. Do tego postrzeganie USA jako głównego opresora w regionie w naturalny sposób stawia go jako wroga, a jego interesy jako przeciwstawne.

Podsumowanie

Iran to kraj silny, o ogromnym potencjale gospodarczym oraz wojskowym i znajduje się w miejscu o wielkich możliwościach strategicznego oddziaływania. Analizując potencjał Iranu można zauważyć, że jest on niewykorzystany z uwagi na ograniczenia nałożone przez głównych adwersarzy. Sankcje gospodarcze nie pozwalają korzystać z zasobów naturalnych w sposób efektywny i budować na tej podstawie silnego gospodarczo kraju.

Biorąc więc pod uwagę potencjał, historię oraz ideologię można przyjąć, że polityka Iranu jest raczej gwarantem status quo regionalnego systemu międzynarodowego. Destabilizacja kraju może przynieść podobne skutki jak likwidacja reżymu w Iraku i wybuch nowej fali terroryzmu.

³¹ Zob. P.Clawson, The Paradox of anti-Americansim in Iran, w: Middle East Review of internal affairs 2004, t.8., nr 1, s. 19-21.

³² M. Rzepka, dz. cyt., s.202.

Bibliografia

2026 Military Strength Ranking, w: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>, dostęp 02.03.2026.

Clawson P., *The Paradox of Anti-Americanism in Iran*, w: *Middle East Review of International Affairs* 2004, t. 8, nr 1, s. 16–24.

Chomeini R., *Zwierzchnictwo faqiha – rząd muzułmański*, tłum. L. Tylko, A. Krasnowolska, w: *Irańskie drogi do nowoczesności. Projekty, idee, manifesty*, red. A. Krasnowolska, M. Rzepka, R. Rusek-Kowalska, Kraków 2014, s. 219–233.

Czornik K., *Polityka zagraniczna Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Bliskiego Wschodu w okresie pozimnowojennym. Elementy kontynuacji i zmiany*, Toruń 2019.

De Luce D., *Biden admin sends "negative sign" by keeping sanctions on Tehran, says new Iranian foreign minister*, <https://www.yahoo.com/news/biden-admin-sends-negative-sign-083100227.html>, dostęp: 2.03.2026.

Ghafouri A., *New polling highlights Iranians' views on Iran's foreign policy and regional role*, <https://mei.edu/publication/new-polling-highlights-iranians-views-irans-foreign-policy-and-regional-role/>, dostęp 02.03.2026.

Holcombe M., Moshtaghian A., Sanchez R., *Iranian protesters take to streets after Tehran admits Ukrainian plane was unintentionally shot down*, <https://edition.cnn.com/2020/01/11/middleeast/iran-shot-down-ukrainian-plane/index.html>, dostęp 26.05.2020.

Human Development Report 2019, <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/IRN>, dostęp 19.05.2020.

Hyra M., *Saudyjsko-Irańskie zmagania o dominację na Bliskim Wschodzie. Próba bilansu*, w: *Bliski Wschód między konfliktem a stabilizacją*, red. J. Marszałek-Kawa i in., Toruń 2017, s. 201–220.

Iran, *Atlas des Peuples d'Asie*, Paryż 2008.

Iran, w: *CIA World Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html>, dostęp 19.05.2020.

Bibliografia

Iran, w: *Encyklopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/place/Iran>, dostęp 19.05.2020.

JCPOA, <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122460/full-text-of-the-iran-nuclear-deal.pdf>, dostęp: 02.03.2026.

Klimowicz D., „Szyicki lew” i „wielki szatan” – antyamerykanizm w polityce Islamskiej Republiki Iranu, w: *Bliski Wschód w stosunkach międzynarodowych w XXI wieku*, red. W. Lizak, A. M. Solarz, Warszawa 2015, s. 35–45.

Konstytucja Islamskiej Republiki Iranu z 1979 roku (tekst jednolity z 1989 roku), https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2017/04/Iran_ang_010117.pdf, dostęp 22.05.2020.

Miles F., *Trump orders attack that kills Iranian Gen. Qassem Soleimani, other military officials in Baghdad, Pentagon says*, <https://www.foxnews.com/world/rockets-baghdad-airport-injuries-reported>, dostęp 26.05.2020.

Obara N., Zniesienie sankcji gospodarczych na Iran – szansa dla zagranicznych inwestycji. Plany i ich realizacja w 2016 roku, w: *Bliski Wschód między konfliktem a stabilizacją*, red. J. Marszałek-Kawa i in., Toruń 2017.

Poll: Iranians on Foreign and Defense Policy, <https://iranprimer.usip.org/index.php/blog/2021/oct/20/poll-iranians-foreign-and-defense-policy>, dostęp 02.03.2026.

Rzepka M., Polityka zagraniczna Islamskiej Republiki Iranu, w: *Wprowadzenie do polityki zagranicznej islamskich państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej*, Warszawa 2018, s. 198–221.

Sekulow J., 5 Ways Obama and Biden Empowered the Iranian Regime Toward Nuclear Armageddon, <https://aclj.org/middle-east/5-ways-obama-and-biden-empowered-the-iranian-regime-toward-nuclear-armageddon>, dostęp: 2.03.2026.

Trump administration imposes new sanctions on Iran, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/feb/03/trump-administration-iran-sanctions>, dostęp 25.05.2020.

Zenderowski R., *Stosunki międzynarodowe – Vademecum*, Wrocław 2006.

O WYDAWCY

Instytut Suwerennej

Działając od 2011 roku, Instytut Suwerennej kształtuje postawy patriotyczne w oparciu o wartości chrześcijańskie i międzypokoleniową odpowiedzialność za Ojczyznę. Naszym celem jest budowanie silnej, nowoczesnej Polski poprzez pielęgnowanie tradycji i edukację, szczególnie na terenie Podlasia.

Obserwuj nasze działania:

- Instytut Suwerennej
- Myśl Suwerenna
- Podlaski Międzynarodowy Dom Spotkań
- Klub Myśli Suwerennej "Prestige"

Znajdziesz nas na:

Wesprzyj nas:

